

Декан Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, на основу члана 53. и 73. Статута Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, и члана 15. став 3. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу, донео је 18.08.2020. године

РЕШЕЊЕ

Ставља се на увид јавности урађена Докторска дисертација и Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Вишње Ранђеловић, студента докторских академских студија, под насловом:

„Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“

објављивањем на Сајту и у Библиотеци Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, а Извештај Комисије и на Сајту Универзитета у Крагујевцу, у трајању од 30 дана.

Образложење

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Вишње Ранђеловић, образована Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, Број: IV-02-316/25 од 10.06.2020. године, доставила је Факултету Извештај о оцени урађене Дисертације (Број: 2044 од 03.08.2020. године). Уз Извештај, Комисија је доставила и примерак урађене докторске дисертације.

Сагласно члану 40. став 8. Закона о високом образовању („СГ РС“ бр. 88/17...6/20) члана 46. Статута Универзитета у Крагујевцу и члана 53. Статута Факултета, члан 15. став 2. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу, по добијеном позитивном мишљењу надлежних органа Универзитета у Крагујевцу, Факултет ставља на увид јавности достављени Извештај.

Имајући у виду наведено, донео сам решење како гласи у диспозитиву.

Решење доставити:

- Сајт и Библиотека,
- Универзитет у Крагујевцу,
- Архива.

ДЕКАН

Проф. др Драган Вујисић

ПРИМЉЕНО: 03.08.2020			
Орг. јед.	Број	Пример	Вредности
08	2044		

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Извештај о оцени урађене докторске дисертације под називом „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић

Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу бр IV-02-316/25 од 10.06.2020. године формирана је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације под називом „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидата Вишње Ранђеловић у саставу: Проф. др Бранислав Симоновић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа кривичноправна научна област, председник; Проф. др Милан Шкулић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, ужа кривичноправна научна област, члан; Проф. др Божидар Бановић, редовни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду, ужа кривичноправна научна област, члан.

На основу прегледа и анализе урађене докторске дисертације, Комисија доставља

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци о кандидату

Кандидаткиња Вишња Ранђеловић је рођена 07.05.1986. године у Крагујевцу, где је завршила основну школу и Прву крагујевачку гимназију са одличним успехом. Дипломирала је на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу 2010. године са просечном оценом 9,87 (и просечном оценом 10,00 на предметима из уже кривичноправне научне области). Током основних студија награђивана је бројним стипендијама, као што су стипендија Града Крагујевца, Министарства просвете, Министарства омладине и спорта - Фонда за младе таленте. Докторске студије, кривичноправни смер, уписала је 2013. године на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу, положила је све предвиђене испите са прве две године студија са просечном оценом 9,60 и испунила остале обавезе из студијског програма.

Кандидаткиња је похађала бројне курсеве и семинаре из области права, као што су: семинар „International Law in Practice“ одржан у Москви у априлу 2008. године; семинар „Legislative Procedure and Criminal Legislation“ организован у сарадњи са Canadian International Development Agency – CIDA, одржан у Крагујевцу у фебруару 2009. године; семинар „Interpretation of Criminal Legislation as precondition for its adequate implementation“ организован у сарадњи са Canadian International Development Agency – CIDA, одржан у Београду у септембру 2009. године; курс „Public Professional Management“ организован у сарадњи са Универзитетом Тексаса у Арлингтону, одржан у Крагујевцу у априлу и мају 2009. године; курс „Paragraf Lex“ одржан на Правном

факултету Универзитета у Крагујевцу; семинар „Traditional Criminal courts, Alternative and Drug courts in the United States“ организован у сарадњи са судијом Франком ЛаБудом из Њујорка, одржан на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу у октобру 2014. године; семинар „The American Judiciary and Constitutional Protection for Defendants in the United States“ and „Human Trafficking and the Law“ организован у сарадњи са судијом Франком ЛаБудом из Њујорка, одржан на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу у мају 2015. године; летња школа „Crisis and society: Issues of management“, организована од стране организације младих „Youth Time“, одржана у Хамбургу у јуну 2015. године; Online курс "International Law In Action: Investigating and Prosecuting International Crimes", организован од стране Универзитета у Лајдену у јануару 2017. године. У октобру 2019. године, кандидаткиња је провела седам дана на Правном факултету Универзитета Мињо у Браги (Португалија), у оквиру Ерасмус + тренинг мобилности наставног особља. Кандидаткиња је похађала и успешно завршила обуку за држање наставе на енглеском језику, организовану у периоду од децембра 2019. године до јануара 2020. године од стране Универзитета у Крагујевцу.

Након завршених основних студија кандидаткиња Вишња Ранђеловић почиње да ради као приправник у Вишем суду у Крагујевцу, током ког периода је провела и пет месеци као приправник у Међународном кривичном трибуналу за бившу Југославију. Након завршеног приправничког стажа, у марту 2013. године је положила правосудни испит са одликом.

Од октобра 2012. године до октобра 2014. године кандидаткиња је била запослена као сарадник у настави, а од октобра 2010. године до данашњег дана као асистент на ужој кривичноправној научној области на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу.

Одлично говори енглески језик, завршила је неколико курсева у школи језика "Албион" у Крагујевцу и положила IELTS тест у „British Council“ у Београду. Служи се француским и немачким језиком (основни ниво познавања). Одлично познаје рад на рачунару и користи *Microsoft Office* пакет (*Word, Excel, Power Point, Internet Explorer*).

Удата је и мајка је једног детета.

2. Научноистраживачки рад кандидата

Докторске академске студије, ужа кривичноправна научна област, уписала је 2013. године на Правном факултету у Крагујевцу. Положила је све испите са укупном просечном оценом 9,60 и испунила све остале обавезе предвиђене студијским програмом докторских академских студија.

Вишња Ранђеловић је као истраживач учествовала на више научних скупова:

1. Копаоничка школа природног права, Копаоник, 2014. године: BANOVIĆ, B., RANĐELOVIĆ, V., *Postupak pred međunarodnim krivičnim sudom - korak napred u odnosu na praksu ad hoc tribunala*, Правни живот, knj. 571, br. 9, 2014, str. 631-641.

2. Међународни научни скуп „Дани Арчибалда Рајса“, Београд, 2015. године: BANOVIĆ, B., RANĐELOVIĆ, V., *Alternative drug courts in the United States* -

Functioning, scope and limitations, Tematski zbornik radova međunarodnog značaja: Dani Arčibalda Rajsa - međunarodni naučni skup, Kriminalističko-policijska akademija Beograd, tom 1, 2015, str. 111-118.

3. Копаоничка школа природног права, Копаоник, 2017. године: SOKOVIĆ, S., RANĐELOVIĆ, V., *Sudovi za drogu - Iskustva alternativnog pristupa kontroli kriminaliteta narko-zavisnika*, Pravni život, knj. 600., br. 10, 2017, str. 19-34.

4. IV Међународна конференција о људској безбедности, Београд, 2018. године: BANOVIĆ, Božidar, RANĐELOVIĆ, Višnja, *Juveniles inside the terrorist groups*, у: STANAREVIĆ, Svetlana (ur.), et al. *The Proceedings of human security and new technologies : 4th International Conference on Human Security*. Belgrade: Faculty of Security Studies, Human Security Research Center. 2018, str. 97-106.

5. Међународни научни скуп „Towards a better future : democracy, EU integration and criminal justice“, Битољ (Македонија), мај. 2019. године: RANĐELOVIĆ, Višnja, *The Status of juvenile witnesses in juvenile criminal legislation of Serbia and EU standards*, у: ILIK, Goran (ur.), et al. *Towards a better future : democracy, EU integration and criminal justice : conference proceedings*. Bitola: "St. Kliment Ohridski" University, Faculty of law - Kicevo. 2019, str. 211-222.

6. Копаоничка школа природног права, Копаоник, 2018. године: SOKOVIĆ, Snežana, SIMONOVIC, Branislav, RANĐELOVIĆ, Višnja, *Sistem sprečavanja nasilja u porodici : član 16. Istanbulske konvencije*, Правни живот : лист за правна питања и праксу, ISSN 0350-0500, 2018, knj. 607, br. 9, str. 703-720.

7. Копаоничка школа природног права, Копаоник, 2019. године: RANĐELOVIĆ, Višnja, *Krivično delo nadrilekarstva u teoriji i sudskoj praksi*, Правни живот : лист за правна питања и праксу, ISSN 0350-0500, 2019, knj. 615, br. 9, str. 233-248.

Вишња Ранђеловић је написала и објавила следеће радове

1. МИЛЕКИЋ, В., *Фејсбук, приватност и криминалитет: међусобна повезаност, условљеност и друштвена реакција*, Социјална мисао, год. 20, бр. 4, 2013, стр. 167-180.

2. ТУРАЊАНИН, В., МИЛЕКИЋ, В., *Основни облик кривичног дела насилничког понашања на спортским приредбама или јавном скупу кроз судску праксу*, Гласник права, год. 4, бр. 3, 2013, стр. 54-70.

3. МИЛЕКИЋ, В., ТУРАЊАНИН, В., *Одређивање притвора за кривична дела злоупотребе опојних дрога кроз праксу судова у Србији и Босни и Херцеговини*, Заштита људских и мањинских права у европском правном простору: тематски зборник радова Правног факултета у Нишу, књ. 3, 2013, стр. 479-495.

4. TURANJANIN, V., MILEKIĆ, V., *Prikaz regionalne konferencije "Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima - Regionalno krivičnoprocesno zakonodavstvo i iskustva u primeni"*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, vol. 51, br. 1, 2013, str. 151-159.

5. МИЛЕКИЋ, В., *Продужено кривично дело у пракси Републике Србије*, Гласник права, год. 5, бр. 1, 2014, стр. 14-33.
6. МЛЕКИЋ, V., *О појединим недостацима поступка пред Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију*, Међународна политика, год. 65, бр. 1153-1154, 2014, стр. 162-178.
7. МИЛЕКИЋ, В., *Појам, облици и правно регулисање насиља над женама у Републици Србији*, Насиље у Србији - узроци, облици, последице и друштвена реакција: зборник радова Криминалистичко-полицијске академије у Београду, том 2, 2014, стр. 266-274.
8. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Облици кривице у кривичном праву Србије и Енглеске*, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 2, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2014, стр. 217-231.
9. PAVIĆEVIĆ, A., RANĐELOVIĆ, V., *When does self - protection end and autocracy begin?*, Researching security: approaches, concepts and polices: conference proceedings, Скопје: Faculty of Security, vol. 5, 2015, str. 349-361.
10. БАНОВИЋ, Б., РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Основи искључења кривице у кривичном праву Србије и Енглеске*, Култура полиса, год. XII, 2015, посебно изд., стр. 67-78.
11. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Право на суђење у разумном року у међународном кривичном праву*, Суђење у разумном року и други кривичноправни инструменти адекватности државне реакције на криминалитет: 55. редовно годишње саветовање Удружења, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 2015, стр. 635-646.
12. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Начело опортунитета кривичног гоњења*, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 3, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2015, стр. 229-243.
13. БАНОВИЋ, Б., РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Начело опортунитета кривичног гоњења и пракса вишег и основног тужилаштва у Крагујевцу*, Култура полиса, год. 13, бр. 29, 2016, стр. 201-212.
14. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Прогањање : појам, карактеристике и предлози de lege ferenda*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, год. 50, бр. 1, 2016, стр. 233-244.
15. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Проблеми у примени мере забране напуштања стана*, Реформски процеси и поглавље 23 (годину дана после) - кривичноправни аспекти: 57. редовно годишње саветовање Удружења, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 2017, стр. 566-574.
16. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Старосна граница успостављања кривичне одговорности у Републици Србији и међународни стандарди*, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 5., Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2017, стр. 159-174.

17. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Кривичне санкције које се могу изрећи малолетницима у праву Републике Србије и међународни стандарди*, у: ЂОРЂЕВИЋ, Славко (ur.), ĐORĐEVIĆ, Slavko (ur.). *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније*. [Књ. 6]. Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке. 2018, стр. 247-261.

**II ОЦЕНА РАДА У СКЛАДУ СА КРИТЕРИЈУМИМА ПРАВИЛНИКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ О ПРИЈАВИ, ИЗРАДИ И ОДБРАНИ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ, ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА
(члан 14. став 13.)**

1. Опис докторске дисертације

Докторска дисертација „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић има 416 страница (формат А4 (210x297мм), маргине 25 мм, фонт *Times New Roman* 12 (фусноте 10), проред 1 (фусноте 1)). Докторска дисертација садржи: насловну страну, насловну страну на енглеском језику и идентификациону страницу – 3 стране; апстракт и апстракт на енглеском језику - 2 стране; садржај – 8 страна; скраћенице коришћене у раду - 1 страна; текст – 392 стране; литературу – 24 стране (301 библиографска јединица); биографију - 1 страна, изјаву аутора о оригиналности докторске дисертације и изјаву аутора о искоришћавању докторске дисертације - 3 стране.

Структуру рада чине следеће целине:

I ТЕОРИЈСКИ ДЕО

УВОД.....	1
ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ.....	5
МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА.....	5

ГЛАВА I

МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО И МАЛОЛЕТНА ЛИЦА.....	8
1. Савремене карактеристике међународног кривичног права.....	8
1.1. Појам и основне карактеристике међународног кривичног права.....	8
1.2. Извори међународног кривичног права.....	13
1.2.1. Међународни извори.....	13
1.2.2. Национални извори међународног кривичног права.....	18
1.3. Циљеви међународног кривичног права.....	18
1.4. Међународно кривично право vs. национално кривично право.....	27
2. Кривичноправни статус малолетних лица у савременом кривичном праву.....	30
2.1. Појам и старосне границе малолетних лица.....	31

2.1.1. Старосне границе малолетних лица у појединим националним законодавствима.....	32
2.1.2. Појам малолетних лица према међународним актима и смернице за одређивање старосних граница малолетних лица	34
2.2. Карактеристике малолетства.....	39
2.3. Криминолошке карактеристике малолетних учинилаца кривичних дела.....	43
2.4. Посебан кривичноправни положај малолетних лица	46
2.4.1. Историјски осврт.....	46
2.4.2. Модели регулисања кривичноправног положаја малолетних лица.....	47
2.4.3. Посебан поступак и посебни органи надлежни у поступку према малолетним лицима	50
2.4.4. Посебан систем кривичних санкција које се могу изрећи малолетним лицима.....	52
2.4.5. Диверзиони модели поступања и мере алтернативне институционализацији.....	55
2.5. Међународни стандарди регулисања кривичноправног статуса малолетних лица.....	58
2.5.1. Универзални акти.....	59
2.5.1.1. Акти Уједињених Нација.....	59
2.5.1.1.1. Конвенција о правима детета	59
2.5.1.1.2. Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила).....	63
2.5.1.1.3. Смернице Уједињених нација за превенцију малолетничке делинквенције (Ријадске смернице)	67
2.5.1.1.4. Правила Уједињених нација о заштити малолетника лишених слободе (Хаванска правила).....	68
2.5.1.1.5. Стандардна минимална правила Уједињених нација за мере алтернативне институционалном третману (Токијска правила)	70
2.5.1.1.6. Смернице за третман малолетника у оквиру малолетничког кривичног правосуђа (Бечке смернице)	72
2.5.1.1.7. Правила Уједињених нација о поступању са затвореницама и неинституционалним мерама за жене починиоце кривичних дела (Бангкочка правила).....	72
2.5.2. Регионални акти.....	73
2.5.2.1. Акти Савета Европе.....	73
3. Проблеми кривичноправног статуса малолетних лица у међународном кривичном праву	76
3.1. Малолетство и криминолошке карактеристике малолетства у контексту међународног кривичног права	76
3.2. Кривичноправни статус малолетних лица у међународном кривичном праву	78
3.2.1. Статут сталног Међународног кривичног суда	78
3.2.2. Статути ad hoc међународних кривичних судова.....	80
4. Закључне напомене о проблемима кривичноправног статуса малолетних лица у међународном кривичном праву.....	84

ГЛАВА II

МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА И МАЛОЛЕТНА ЛИЦА	86

1. Појам и врсте међународних кривичних дела.....	87
1.1. Општи појам међународног кривичног дела.....	87
1.1.1. Карактеристике међународних кривичних дела.....	87
1.1.2. Дефинисање општег појма међународног кривичног дела.....	89
1.1.3. Општи појам међународног кривичног дела према Статуту Међународног кривичног суда.....	91
1.1.4. Елементи општег појма међународног кривичног дела.....	95
1.1.5. Облици учествовања у извршењу међународног кривичног дела.....	97
1.1.5.1. Извршилаштво.....	98
1.1.5.2. Подстрекавање.....	99
1.1.5.3. Помагање.....	100
1.1.5.4. Други вид доприноса извршењу међународног кривичног дела од стране групе.....	100
1.1.5.5. Заједнички злочиначки подухват.....	101
1.2. Подела и врсте међународних кривичних дела.....	103
1.2.1. Подела међународних кривичних дела.....	103
1.2.2. Врсте међународних кривичних дела <i>stricto sensu</i>	105
1.2.2.1. Геноцид.....	105
1.2.2.1.1. Историјски развој и појам геноцида.....	105
1.2.2.1.2. Геноцид у кривичном праву Србије.....	107
1.2.2.1.3. Проблеми у пракси.....	108
1.2.2.2. Злочини против човечности.....	108
1.2.2.2.1. Историјски развој и појам злочина против човечности.....	108
1.2.2.2.2. Злочини против човечности у кривичном праву Србије.....	110
1.2.2.2.3. Проблеми у пракси.....	110
1.2.2.3. Ратни злочини.....	111
1.2.2.3.1. Историјски развој и појам ратних злочина.....	111
1.2.2.3.2. Ратни злочини у кривичном праву Србије.....	112
1.2.2.3.3. Проблеми у пракси.....	114
1.2.2.4. Агресија.....	114
1.2.2.4.1. Историјски развој и појам агресије.....	114
1.2.2.4.2. Агресија у кривичном праву Србије.....	116
2. Етиолошко-феноменолошка димензија вршења међународних кривичних дела од стране малолетних лица.....	117
2.1. Етиологија укључивања малолетних лица у оружане снаге и групе.....	119
2.1.1. Етиологија принудног укључивања малолетних лица у оружане снаге и групе.....	121
2.1.2. Етиологија добровољног укључивања малолетних лица у оружане снаге и групе.....	123
2.2. Феноменолошка димензија вршења међународних кривичних дела од стране малолетних лица.....	129
2.2.1. Начини укључивања малолетних лица у оружане снаге и групе.....	130
2.2.2. Облици учешћа малолетних лица у оражанима сукобима и другим ситуацијама које су у надлежности међународних кривичних судова.....	131
3. Релевантни статистички подаци о вршењу међународних кривичних дела од стране малолетних лица.....	133
3.1. Извештаји Савета безбедности Уједињених нација.....	133
3.2. Извештаји Human Rights Watch-а.....	143
3.3. Извештаји Amnesty International-а.....	149

3.4. Извештаји Child Soldiers International-a	152
3.5. Пресуде међународних кривичних судова и трибунала.....	153
3.5.1. Специјални суд за Сијера Леоне.....	154
3.5.2. Стални Међународни кривични суд	155
4. Закључне напомене о међународним кривичним делима и малолетним лицима	156

ГЛАВА III

ЗАБРАНА РЕГРУТОВАЊА И КОРИШЋЕЊА МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ .....

1. Акти у области међународног хуманитарног права	160
1.1. Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата из 1949. године (Женевска конвенција IV).....	162
1.2. Допунски протоколи уз Женевске конвенције из 1949. године	163
1.2.1. Допунски протокол I.....	163
1.2.2. Допунски протокол II	165
1.3. Кејптаун принципи, Париске обавезе и Париски принципи.....	166
1.3.1. Кејптаун принципи	166
1.3.2. Париске обавезе и Париски принципи.....	167
1.4. Регионални акти	171
2. Акти из области међународног права људских права	173
2.1. Универзални акти.....	173
2.1.1. Акти Уједињених нација.....	173
2.1.1.1. Конвенција о правима детета	173
2.1.1.2. Факултативни протокол о учешћу деце у оружаним сукобима уз Конвенцију о правима детета.....	174
2.1.1.3. Резолуције Савета безбедности Уједињених нација.....	177
2.1.2. Остали универзални акти	179
2.1.2.1. Конвенција Међународне организације рада бр. 182 о најгорим облицима дечјег рада из 1999. године.....	179
2.2. Регионални међународни акти.....	180
2.2.1. Афричка повеља о правима и добробити детета из 1990. године.....	180
3. Акти у области међународног кривичног права	180
3.1. Период пре оснивања сталног Међународног кривичног суда	181
3.2. Стални Међународни кривични суд.....	181
3.2.1. Предмет Лубанга.....	183
3.2.2. Остали предмети пред сталним Међународним кривичним судом у којима се суди за кривично дело регрутовања деце.....	189
3.3. Специјални суд за Сијера Леоне (СССЛ)	190
3.3.1. АФРЦ предмет.....	194
3.3.2. ЦДФ предмет	195
3.3.3. РУФ предмет	198
3.3.4. Предмет Чарлс Тејлор.....	199
4. Правни статус деце војника.....	200
5. Закључне напомене о забрани регрутовања и коришћења малолетних лица у оружаним сукобима у међународном праву.....	202

ГЛАВА IV

МАЛОЛЕТНА ЛИЦА КАО УЧИНИОЦИ МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА	204
1. Искључење надлежности међународних кривичних судова над малолетним учиниоцима међународних кривичних дела.....	205
2. Разлози који говоре у прилог успостављања кривичне одговорности малолетних лица за међународна кривична дела.....	207
3. Разлози које говоре против успостављања кривичне одговорности малолетних лица за међународна кривична дела.....	215
4. Елементи потребни за успостављање кривичне одговорности малолетних лица за међународна кривична дела.....	219
4.1. Дефинисање старосних граница кривичне одговорности за малолетне учиниоце кривичних дела пред међународним кривичним правосуђем.....	221
4.2. Критеријуми процене личности малолетног лица	224
4.2.1. Зрелост малолетног лица.....	224
4.2.2. Утицај срединских фактора на процену личности малолетних учинилаца међународних кривичних.....	227
4.3. Критеријуми који се односе на специфичан контекст у коме се међународна кривична дела врше	230
5. Одговорност за кривична дела која почине малолетна лица која су жртве ратног злочина регрутовања деце	234
5.1. Командна одговорност.....	234
5.2. Посредно извршилаштво	237
6. Закључне напомене о малолетним лицима као учиниоцима међународних кривичних дела.....	241

ГЛАВА V

МАЛО ПРОЦЕДУРАЛНА ПИТАЊА УТВРЂИВАЊА КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЛЕТНИХ ЛИЦА У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ	243
1. Кривични поступак пред међународним кривичним судовима	245
1.1. О карактеристикама могућег поступка према малолетницима пред међународним кривичним судовима.....	246
1.2. Врсте кривичних санкција и мера које би се могле изрећи малолетницима у поступку пред међународном кривичним судовима	250
1.3. Поступак извршења.....	254
2. Кривични поступак према малолетним учиниоцима међународних кривичних дела пред националним судовима	255
2.1. Надлежност националног суда у поступку према малолетним учиниоцима међународних кривичних дела пред националним судовима	257
2.1.1. Осврт на стање у Републици Србији.....	259
2.2. Карактеристике поступка, врсте санкција и мера које се могу изрећи и поступак њиховог извршења пред националним судовима.....	260
2.3. Примери суђења малолетним учиниоцима међународних кривичних дела пред националним судовима.....	262
2.3.1. Случај Омара Кадра (<i>Omar Khadr</i>).....	263
3. Могућност примене диверзионих модела поступања	265

4. Концепт ресторативне правде и кривична одговорност малолетних учинилаца међународних кривичних дела.....	265
4.1. Појам ресторативне правде	266
4.2. Ретрибутивна правда vs. ресторативна правда у контексту међународног кривичног права	268
4.3. Комисије за истину и помирење као механизми ресторативне правде	272
4.3.1. Комисија за истину и помирење у Сијера Леонеу	274
4.3.2. Комисија за истину и помирење у Јужној Африци	276
4.3.3. Гачача судови (<i>gacaca</i>) у Руанди.....	277
4.3.4. Осврт на модел истине и помирења у Србији.....	278
5. Закључне напомене о процесним аспектима утврђивања кривичне одговорности малолетних лица у међународном кривичном праву	280

ГЛАВА VI

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ.....

283

1. Међународни стандарди кривичноправне заштите малолетних лица као жртава и сведока.....	284
1.1. Међународно хуманитарно право	284
1.1.1. Период пре доношења Женевских конвенција из 1949. године.....	284
1.1.2. Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата из 1949. године (Женевска конвенција IV)	285
1.1.3. Допунски протоколи уз Женевске конвенције из 1949. године	287
1.1.4. Декларација о заштити жена и деце у случају ванредног стања и оружаног сукоба.....	287
1.1.5. Кејптаун принципи	288
1.1.6. Париске обавезе и Париски принципи.....	289
1.2. Право људских права	290
1.2.1. Универзални међународни правни акти	290
1.2.1.1. Конвенција о правима детета	290
1.2.1.2. Факултативни протокол о учешћу деце у оружаном сукобима уз Конвенцију о правима детета.....	291
1.2.1.3. Декларација о основним принципима правосуђа у односу на жртве кривичних дела и злоупотребе моћи	292
1.2.1.4. Бечке смернице	293
1.2.1.5. Смернице за правосуђе у стварима које укључују децу жртве и сведоке кривичних дела.....	294
1.2.1.6. Основни принципи и смернице о праву на правни лек и репарацију жртава тешких кршења међународног права људских права и тешких кршења међународног хуманитарног права.....	297
1.2.2. Регионални међународни правни акти	298
1.3. Закључне напомене о међународним стандардима кривичноправне заштите малолетних лица као жртава и сведока.....	300
2. Малолетна лица као жртве у међународном кривичном праву.....	301
2.1. Уопште о малолетним лицима као жртвама кривичних дела.....	301
2.2. Малолетна лица као жртве међународних кривичних дела.....	302

2.2.1. Међународна кривична дела код којих је малолетство елемент бића кривичног дела.....	304
2.2.1.1. Принудно премештање деце из једне групе у другу као једна од радњи геноцида.....	304
2.2.1.2. Забрана регрутовања и коришћења лица млађег од 15 година у оружаним сукобима као једна од радњи ратних злочина.....	306
2.2.2. Међународна кривична дела чијим извршењем су малолетна лица више погођена од других жртава.....	307
2.2.2.1. Сексуално насиље.....	307
2.2.2.1.1. Појединачне радње сексуалног насиља	310
2.2.2.2. Намерно усмеравање напада на школе и друге цивилне и хуманитарне објекте.....	312
2.3. Положај малолетних лица као жртава у међународном кривичном праву	313
2.3.1. Статути <i>ad hoc</i> међународних кривичних судова.....	313
2.3.1.1. Међународни кривични трибунал за бившу Југославију и Међународни кривични трибунал за Руанду	313
2.3.1.2. Специјални суд за Сијера Леоне	314
2.3.2. Статут сталног Међународног кривичног суда	314
2.3.2.1. Дефинисање и општи положај жртава према Статуту сталног Међународног кривичног суда.....	314
2.3.2.2. Заштита жртава пред МКС	316
2.3.2.2.1. Општа заштита.....	316
2.3.2.2.2. Посебна заштита.....	318
2.3.2.2.3. Анонимност жртава и сведока као заштитна мера	318
2.3.2.3. Учешће жртава у поступку пред МКС	321
2.3.2.3.1. Подношење апликације за учешће жртава у поступку пред МКС	322
2.3.2.3.2. Право жртава на правног представника.....	324
2.3.2.3.3. Посебна политика Тужилаштва у поступању са малолетним жртвама пред МКС	327
2.3.2.4. Репарација жртвама	329
2.3.2.4.1. Уопште о праву жртава на репарацију пред МКС	329
2.3.2.4.2. Право малолетних жртава на репарацију у поступку пред МКС	331
2.3.2.4.3. Практични проблеми реализације репарације	336
2.3.2.5. Службе надлежне за помоћ жртвама и сведоцима	338
2.4. Закључне напомене о малолетним лицима као жртвама међународних кривичних дела.....	340
3. Малолетна лица као сведоци у међународном кривичном праву	342
3.1. Уопште о малолетним лицима као сведоцима	342
3.2. Малолетна лица као сведоци међународних кривичних дела	346
3.3. Положај малолетних лица као сведока у међународном кривичном праву.....	347
3.3.1. Статути <i>ad hoc</i> међународних кривичних судова.....	347
3.3.2. Статут сталног Међународног кривичног суда	351
3.3.2.1. Посебна политика Тужилаштва у поступању са малолетним сведоцима пред МКС	357
3.3.3. Веће за ратне злочине Вишег суда у Београду.....	359
3.4. Закључне напомене о малолетним лицима као сведоцима међународних кривичних дела.....	361

4. Закључне напомене о кривичноправној заштити малолетних лица у међународном кривичном праву.....	363

II ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

СТУДИЈА СЛУЧАЈА ДОМИНИК ОНГВЕН.....	367
1. Увод.....	367
2. Чиљенични приказ случаја Доминик Онгвен.....	367
<i>Подаци о окривљеном.....</i>	<i>367</i>
<i>Подаци о поступку.....</i>	<i>368</i>
<i>Ситуација у северној Уганди и остварење контекстуалних елемената злочина против човечности и ратних злочина.....</i>	<i>368</i>
<i>Кривична дела која се окривљеном Онгвену стављају на терет и индивидуална кривична одговорност.....</i>	<i>369</i>
<i>Ратни злочин регрутовања деце.....</i>	<i>370</i>
3. Спорна питања.....	372
3.1. Малолетство и претња као основи искључења кривичне одговорности окривљеног Онгвена.....	372
<i>Малолетство окривљеног Онгвена и његова кривична одговорност.....</i>	<i>372</i>
<i>Поступање окривљеног Онгвена под претњом.....</i>	<i>374</i>
3.2. Остала спорна питања.....	375
<i>Сексуално насиље.....</i>	<i>375</i>
<i>Посредно саизвршилаштво као облик учествовања у извршењу кривичних дела.....</i>	<i>376</i>
<i>Спорна процедурална питања.....</i>	<i>377</i>
4. Анализа случаја и спорних питања у контексту положаја малолетних лица у међународном кривичном праву.....	381
ОСВРТ НА ПОСТАВЉЕНЕ ХИПОТЕЗЕ.....	384
ЗАКЉУЧАК.....	389
ЛИТЕРАТУРА.....	393
БИОГРАФИЈА.....	417
Изјава аутора о оригиналности докторске дисертације.....	418
Изјава аутора о искоришћавању докторске дисертације.....	419

Као што се из изложене структуре може сагледати, докторска дисертација „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ се састоји из два дела - теоријског и истраживачког дела (теоријски део садржи увод и шест глава, истраживачки део садржи студију случаја), а садржи и осврт на постављене хипотезе, закључак и литературу.

У *уводном делу рада* су представљени предмет и циљеви истраживања, указано је на нерегулисана и спорна питања у вези са положајем малолетних лица у међународном кривичном праву, на оправданост истраживања, представљени су хипотетички и методолошки оквир истраживања, као и извори података.

У оквиру теоријског дела, циљ *прве главе рада*, под називом „**Међународно кривично право и малолетна лица**“, јесте да се укаже на карактеристике међународног кривичног права због којих се не може, упркос стандардизацији, једноставно пресликати кривичноправни статус малолетних лица из националних законодавстава у међународно кривично право. У *првом поглављу* првог дела рада се указује на различито одређивање појма међународног кривичног права и данас најприхватљивију дефиницију, као и на савремене карактеристике и изворе међународног кривичног права. Искрпно су анализирани циљеви међународног кривичног права, циљеви међународног кривичног правосуђа и сврхе кажњавања у међународном кривичном праву и извршено је њихово јасно диференцирање, што је до сада било предмет различитих схватања и тумачења у доктрини међународног кривичног права. Коначно, указано је на сличности и разлике између националног и међународног кривичног права. У *другом поглављу прве главе* се излаже о кривичноправном статусу малолетних лица: појму и старосним границама малолетних лица, специфичним карактеристикама малолетства, криминолошким карактеристикама малолетних учинилаца кривичних дела, посебном кривичноправном положају малолетних лица који обухвата посебан поступак, посебне органе поступка и посебан систем кривичних санкција и мера за малолетнике, као и о међународним стандардима регулисања кривичноправног статуса малолетних лица. Циљ овог поглавља јесте да створи ширу слику о проблематици регулисања кривичноправног статуса малолетних лица у међународном кривичном праву. У *трећем поглављу* прве главе се указује на све проблеме кривичноправног статуса малолетних лица у међународном кривичном праву, кроз представљање различитих начина регулисања њиховог статуса у статутима међународних кривичних судова.

У *другој глави* теоријског дела рада, која носи назив „**Међународна кривична дела и малолетна лица**“, циљ јесте да се прикажу специфичне карактеристике међународних кривичних дела, које их чине битно различитим од националних кривичних дела, па се самим тим отвара и проблематика регулисања кривичноправног статуса малолетних починилаца међународних кривичних дела, јер се не могу ни поистоветити ситуације када малолетник учини неко „обично“ кривично дело и када учини међународно кривично дело. У *првом поглављу* се разматра проблематика међународних кривичних дела. Аутор обједињује карактеристике међународних кривичних дела, позивањем на њихово селективно навођење у теорији и анализира различита теоријска дефинисања општег појма међународног кривичног дела, као и елемената овог појма. Такође, приказују се облици учествовања у извршењу међународног кривичног дела. Дата је подела међународних кривичних дела *stricto sensu* (геноцид, злочини против човечности, ратни злочини и агресија), уз представљање њиховог историјског развоја и одређивање појма, као и осврта на њихово регулисање у кривичном праву Србије. *Друго поглавље* се односи на етиолошко-феноменолошку димензију вршења међународних кривичних дела од стране малолетних лица кроз историју, па све до модерних оружаних сукоба. Као основни разлози и узроци принудног укључивања малолетних лица у оружане снаге и групе наведени су недостатак људства и карактеристике малолетства које малолетна лица чине послушним и сналажљивим војницима. Као основни разлози и узроци добровољног укључивања малолетних лица у оружане снаге и групе истичу се оружани сукоб као свакодневница, милитаризација свакодневног живота, сиромаштво, потреба за безбедношћу и преживљавањем, жеља за осветом, примамљивост војничког начина живота, борба за одређену идеологију, част итд. У оквиру оружаних снага и група малолетна лица обављају различите улоге, почев од ношења терета, скупљања хране,

спремања хране и обављања других кућних послова, преко шпијунаже, чувања страже, постављања мина, па све до учествовања у борбеним активностима и вршења међународних кривичних дела. У **трећем поглављу**, наведена етиолошко-феноменолошка димензијаучешћа малолетних лица у оружаним сукобима је поткрепљена релевантним статистичким подацима садржаним у извештајима међународних организација и органа (Савета безбедности Уједињених нација, Amnesty International-a, Human Rights Watch-a и Child Soldiers International-a), као и у пресудама међународних кривичних судова, а како би се створила права слика о распрострањености проблема.

Трећа глава теоријског дела рада носи назив „**Забрана регрутовања и коришћења малолетних лица у оружаним сукобима у међународном праву**“ и посвећена је проблематици суштине и домета забране регрутовања малолетних лица и њиховог коришћења у оружаним сукобима, с обзиром на то да су током дугог времена малолетна лица углавном посматрана као жртве у међународном кривичном праву и да се сматрало да се прописивањем забране регрутовања решава и питање положаја малолетних лица у међународном кривичном праву. У **првом поглављу** је дата исцрпна нормативна анализа забране регрутовања и коришћења малолетних лица у оружаним сукобима, садржане у међународним актима из области међународног хуманитарног права, у којима је ова забрана, историјски посматрано, први пут и прописана. **Друго поглавље** се односи на нормативну анализу забране регрутовања и коришћења малолетних лица у оружаним сукобима, садржане у универзалним и регионалним актима из области међународног права људских права. **Треће поглавље** садржи нормативну анализу забране регрутовања и коришћења малолетних лица у оружаним сукобима, онако како је она прописана у актима међународног кривичног права, пре свега у Статуту Међународног кривичног суда у коме је први пут извршено инкриминисање регрутовања малолетних лица као ратног злочина. Такође, анализирају се ставови судске праксе различитих међународних кривичних судова, у погледу садржине и домета забране регрутовања малолетних лица и њиховог коришћења у непријатељствима, и указано на различита судска тумачења ове забране. У **четвртој поглављу** је приказан правни статусе деце војника, одређивањем појма деце војника, и диференцирањем деца војника узраста до 15 година, када се сматрају жртвама ратног злочина регрутовања деце, и деце војника узраста између 15 и 18 година, када се не сматрају жртвама ратног злочина регрутовања деце, па самим тим представљају легитимне мете уколико учествују у оружаном сукобу.

У **четвртој глави** теоријског дела рада, која носи назив „**Малолетна лица као учиниоци међународних кривичних дела**“, се разматрају суштинска питања проблематике кривичне одговорности малолетних учинилаца међународних кривичних дела. У **првом поглављу** приказани су разлози искључивања надлежности међународних кривичних судова над малолетним лицима, који пре свега леже у проблематици одређивања узраста на коме би евентуално требало поставити доњу границу кривичне одговорности, имајући у виду различита национална решења, као и у неадекватној организационој, кадровској и финансијској опремљености међународних кривичних судова да суде и малолетним починиоцима међународних кривичних дела. Услед тога је суђење овој категорији починилаца препуштено националним судовима. У **другом поглављу** су анализирани разлози који говоре у прилог успостављања кривичне одговорности малолетних лица за међународна кривична дела, а на које се указује у теорији међународног кривичног права, као што су: разлози етиолошко-феноменолошке природе који говоре о све већем броју малолетних лица која се јављају

као учиниоци међународних кривичних дела; способност малолетних лица да схвате и разумеју основни концепт људских права и његово дејство током оружаног сукоба; капацитет малолетних лица да самостално делују и практично користе своје способности; могућност избора; деловање различитих мотива и побуда из којих малолетна лица врше међународна кривична дела, итд. У *трећем поглављу* су приказана и анализирана теоријска схватања о разлозима који говоре против успостављања кривичне одговорности малолетних лица за међународна кривична дела, као што су: поимање малолетних лица искључиво као жртава оружаног сукоба и међународних кривичних дела; био-психичке и социолошке специфичности малолетства; дејство принципа индивидуалне-субјективне кривичне одговорности; разлози процедуралне природе, итд. У *четвртој поглављу* се предлажу елементи потребни за успостављање кривичне одговорности малолетних лица за међународна кривична дела, и то: 1. дефинисање старосних граница кривичне одговорности за малолетне починиоце међународних кривичних дела; 2. критеријуми процене личности малолетног лица (зрелост малолетника и утицај срединских фактора на процену личности); 3. критеријуми који се односе на специфичан контекст у коме се међународна кривична дела врше. Дата је детаљна теоријска анализа сваког од наведених елемената. У *петом поглављу* се разматрају командна одговорност и посредно извршилаштво, као институти који се могу применити за утврђивање одговорности за међународна кривична дела која почине малолетна лица која су жртве ратног злочина регрутовања деце.

Пета глава теоријског дела рада, под називом „Процесни аспекти утврђивања кривичне одговорности малолетних лица у међународном кривичном праву“, је посвећена питању најадекватнијег процедуралног оквира за утврђивање кривичне одговорности малолетних лица у међународном кривичном праву, имајући у виду механизме ретрибутивне правде са једне стране и механизме ресторативне правде са друге стране. *Прво поглавље* садржи приказ могућег поступка према малолетним учиниоцима међународних кривичних дела пред међународним кривичним судовима, уз представљање потенцијалних карактеристика и органа тог поступка, уз уважавање међународних стандарда малолетничког правосуђа, као и предлагања врста кривичних санкција и мера које би се у овом поступку могле изрећи и начина њиховог извршења. *Друго поглавље* указује на основне карактеристике поступка према малолетним учиниоцима међународних кривичних дела пред националним судовима, уз осврт на стање у Републици Србији. У *трећем поглављу* се испитује могућност примене диверзионих модела поступања и мера алтернативних институционализацији у међународном кривичном праву. У *четвртој поглављу* се разматра питање концепта ресторативне правде и кривичне одговорности малолетних учинилаца међународних кривичних дела, имајући у виду да је један од основних циљева међународног кривичног правосуђа утврђивање истине ради померења, а механизми ресторативне правде су се показали као најадекватнији оквир за постизање овог циља.

Шеста глава теоријског дела рада, која носи назив „Кривичноправна заштита малолетних лица у међународном кривичном праву“, је посвећен положају малолетних лица као жртава и сведока међународних кривичних дела у међународном кривичном праву, како би се створила комплетна слика о положају малолетних лица у међународном кривичном праву. У *првом поглављу* аутор анализира међународне стандарде кривичноправне заштите малолетних лица као жртава и сведока, који су садржани у актима из области међународног хуманитарног права и међународног права људских права. Предмет анализе у *другом поглављу* су малолетна лица као жртве

међународних кривичних дела, где се посебно анализирају она међународна кривична дела код којих је малолетство обележје бића кривичног дела и она међународна кривична дела чијим извршењем су малолетна лица више погођена од других жртава. Затим се положај малолетних жртава међународних кривичних дела анализира кроз призму њиховог права на заштиту, права на учешће у поступку и права на репарацију, и то како у погледу нормативног уређења ових права у актима међународних кривичних судова, тако и у погледу њиховог практичног остваривања. *Треће поглавље* се односи на малолетна лица као сведоке међународних кривичних дела, и садржи нормативну анализу права малолетних сведока на заштиту и начина њиховог испитивања, као и анализу функционисања ових сегмената у пракси међународних кривичних судова.

Истраживачки део рада представља „Студија случаја Доминик Онгвен“, као емпиријско испитивање свих аспеката појединачног случаја, одабраног као репрезентативног, јер одговара предмету истраживања – положају малолетних лица у међународном кривичном праву. Након чињеничног приказа случаја Онгвен, отворена су броја спорна питања, као што су: малолетство и претња као основи искључења кривичне одговорности окривљеног Онгвена; сексуално насиље; посредно саизвршилаштво као облик учествовања у извршењу међународних кривичних дела и бројна спорна процедурална питања. Након тога представљена је анализа случаја и спорних питања у контексту положаја малолетних лица у међународном кривичном праву.

У *осврту на постављене хипотезе* аутор узима у разматрање сва сазнања до којих је дошао анализом теоријских ставова, бројних међународних аката, пресуда, али и других одлука донетих у оквиру међународног кривичног правосуђа, као и спроведеном студијом случаја, и закључује да она потврђују хипотезе постављене у уводном делу рада, износећи аргументе који говоре у прилог потврђивања сваке постављене хипотезе понаособ.

У *закључном делу рада* обједињени су закључци до којих је аутор дошао анализом теоријских ставова, међународних аката и судске праксе међународних кривичних судова, као и спроведеном студијом случаја. Дати су предлози у циљу унапређења постојећих решења о положају малолетних лица у међународном кривичном праву, као и предлози *de lege ferenda* за регулисање до сада нерегулисаних питања.

2. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Тема докторске дисертације „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ је постала посебно актуелна крајем прошлог века, када је у међународним односима дошло до обимнијег учешћа малолетних лица у оружаним сукобима широм света, услед чега се може рећи да учешће ових лица представља једну од основних карактеристика модерних оружаних сукоба. Како се малолетна лица у оружаним сукобима јављају као жртве, сведоци и починиоци међународних кривичних дела, проблематика регулисања њиховог кривичноправног положаја постаје посебно актуелна у теорији међународног кривичног права.

Интересовање стране теорије за проблематику положаја малолетних лица као жртава и сведока међународних кривичних дела се може пратити кроз историју, те постоји обиље радова који се овом проблематиком баве. У новије време, са све чешћим и обимнијим учешћем малолетних лица у оружаним сукобима у својству учинилаца међународних кривичних дела, у страниој теорији се отварају и питања регулисања положаја малолетних учинилаца међународних кривичних дела у међународном кривичном праву. Ипак, не може се наћи свеобухватно научно истраживање о свим својствима у којима се малолетна лица могу јавити у односу на међународна кривична дела - као жртве, као сведоци и као њихови учиниоци.

Интересовање домаће теорије међународног кривичног права је у обрнутој пропорцији са актуелношћу проблематике положаја малолетних лица у међународном кривичном праву, па ова проблематика код нас до сада није била предмет истраживања. Не само да у домаћој теорији међународног кривичног права нема обимнијих радова који се овом проблематиком баве на један свеобухватан начин, већ су ретки и радови који се баве само одређеним питањима из предметне проблематике, и углавном припадају области међународног хуманитарног права. Како ни у домаћој ни у страниој теорији међународног кривичног права не постоје радови који се на један свеобухватан начин баве свим релевантим питањима положаја малолетних лица као учинилаца, жртава и сведока међународних кривичних дела, значај и допринос докторске дисертације „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ са становишта актуелног стања у научној области је неспоран.

Значај докторске дисертације кандидаткиње Вишње Ранђеловић се управо огледа у свеобухватној анализи свих релевантних питања у вези са проблематиком положаја малолетних лица у међународном кривичном праву, њиховом критичком сагледавању и предлагању решења *de lege ferenda*. На тај начин ова докторска дисертација даје допринос даљем развоју и усавршавању међународног кривичног права као науке.

Општи допринос докторске дисертације „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кривичноправној научној области се пре свега огледа у томе што је њоме попуњена празнина у нашој науци када је реч о обради ове теме, и то једном свеобухватном и квалитетном студијом предмета истраживања, односно положаја малолетних лица као жртава, сведока и учинилаца међународних кривичних дела у међународном кривичном праву. У том смислу, посебну вредност односне дисертације чине доктринарно тумачење свих релевантних међународних и националних прописа, анализа бројних спорних питања која се у теорији, али и пракси међународних кривичних судова различито тумаче, као и предлози за попуњавање правних празнина *de lege ferenda*. У погледу малолетних учинилаца међународних кривичних дела, допринос са становишта актуелног стања у научној области се огледа у дефинисању кривичноправног положаја малолетних учинилаца међународних кривичних дела у међународном кривичном праву (који је до сада био недефинисан), почев од дефинисања елемената потребних за успостављање кривичне одговорности малолетних лица у међународном кривичном праву, преко утврђивања надлежних органа и поступака за утврђивање кривичне одговорности ових лица, до предлагања система кривичних санкција и мера које би им се могле изрећи и начина њиховог извршења. У погледу кривичноправне заштите малолетних лица, допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области, се огледа у критичком

сагледавању постојећих, непотпуних нормативних решења и предлагању начина њиховог потпунијег регулисања *de lege ferenda*.

3. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у научној области

Комисија је мишљења да је докторска дисертација кандидаткиње Вишње Ранђеловић резултат њеног оригиналног научног рада у кривичноправној научној области. Изнета мишљења, ставови, закључци и предлози *de lege ferenda*, који су изнети у раду су јасно образложени и логично произлазе из претходно датих анализа, па се може пратити мисаони ток кандидаткиње и начин на који је до њих дошла. Самим тим, самосталност и оригиналност рада кандидаткиње је неспорна. То се односи, пре свега, на закључке кандидаткиње који су нови и различити од постојећих мишљења и ставова у литератури, али и оне закључке који се подударају са ставовима и мишљењима других аутора, с обзиром на то да је кандидаткиња пре извођења оваквих закључака детаљно анализирала обимну литературу и критички је анализирала, износећи ставове за и против предлаганих решења.

Коришћена литература из области малолетничког кривичног права, међународног кривичног права, међународног хуманитарног права и права људских права, истраживачки узорак који чине релевантни међународни и национални прописи, акти разних међународних органа и организација, као и бројне пресуде и друге одлуке међународних кривичних судова, су одабрани самостално, различити и специфични у односу на радове других аутора. Исто се односи и на избор тема и питања на које је кандидаткиња ставила акценат у дисертацији.

4. Преглед остварених резултата кандидата у научној области

Вишња Ранђеловић је у свом досадашњем раду објавила више чланака, од којих су од значаја за материју о којој се дискутује у докторској дисертацији следећи радови:

1. MILEKIĆ, V., *O pojedinim nedostacima postupka pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju*, *Međunarodna politika*, god. 65, br. 1153-1154, 2014, str. 162-178., **M52**.

Аутор у раду анализира фазе поступка пред Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију, указујући на основне недостатке појединих фаза. Основне критике односе се на овлашћења Трибунала да сам доноси правила о поступку и доказима и да их сам мења када за тим постоји потреба, као и на преширока овлашћења појединих процесних субјеката, посебно тужиоца.

2. РАНЂЕЛОВИЋ, В., *Старосна граница успостављања кривичне одговорности у Републици Србији и међународни стандарди*, *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније*, књ. 5., Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2017, стр. 159-174., **M45**.

У раду се прво анализирају појам и старосне границе малолетства у кривичном праву Србије, а затим приказују и анализирају смернице за одређивање старосних граница малолетства према међународним стандардима регулсања кривичноправног положаја малолетних лица, имајући у виду разноликост националних решења по питању узраста на коме је доња старосна граница кривичне одговорности постављена.

3. RANĐELOVIĆ, V., *Maloletna lica kao žrtve međunarodnih krivičnih dela*, Рад је прихваћен за објављивање у часопису: *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1/2020, према потврди Института за криминолошка и социолошка истраживања бр. 92 од 08.06.2020. године, М52.

Чињеница да у модерним сукобима највећи број жртава чине цивили, а међу њима и малолетна лица, је усмерила активности међународне заједнице ка пружању интензивније заштите овим лицима. У том смислу су у Статуту Међународног кривичног суда прописана одређена кривична дела која представљају искључиву повреду или угрожавање малолетних лица као пасивних субјеката, а у погледу појединих међународних кривичних дела је заузет став да представљају нарочито тешка дела онда када су учињена према малолетним лицима. Циљеви рада јесу да се прикаже како су ова кривична дела прописана у међународном кривичном праву, какви су ставови судске праксе у међународном кривичном правосуђу у вези са овим кривичним делима, као и какве су последице ових кривичних дела по малолетна лица. Ради остварења наведених циљева, у раду се користе нормативно-догматски метод, за анализу релевантних норми међународног кривичног права, и анализа садржаја приликом истраживања одлука међународних кривичних судова и теоријских ставова о међународним кривичним делима чије су жртве малолетна лица.

5. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија сматра да докторска дисертација под називом „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић у потпуности испуњава захтеве у погледу обима и квалитета у односу на пријављену тему. Садржина урађене докторске дисертације, као и коришћена литература, одговарају пројекту дисертације наведеном у пријави теме. Приликом обраде предмета коришћена је одговарајућа методологија, примерена научном истраживању у области права. Рад је добро структуриран, а логичким следом тематских целина омогућен је континуитет излагања. Иако је изучавана материја сложена, аутор је у раду успео да обухвати сва спорна питања у вези са предметом истраживања. У раду су дати одговори на сва питања и хипотезе постављене у пријави теме.

Изложена теоријска мишљења су научно утемељена, заснована на анализи ставова домаћих и иностраних аутора, тумачењу решења из бројних међународних аката из области међународног кривичног права, међународног хуманитарног права и међународног права људских права, али и националних решења, као и на анализи пресуда и других одлука разних међународних кривичних судова, што садржински доприноси свеобухватној расправи која претпоставља завидан ниво научне информисаности. Дисертација је заснована на обимној и квалитетној литератури, која у потпуности одговара теми дисертације.

6. Научни резултати докторске дисертације

Научни резултати до којих је кандидаткиња дошла на основу свеобухватне анализе предмета докторске дисертације, садрже одговоре на многа важна питања у вези са положајем малолетних лица у међународном кривичном праву, који уједно представљају и научни допринос дисертације. Према мишљењу Комисије, најважнији су следећи научни резултати:

- Првобитно јасно дефинисање појединих појмова и института у међународном кривичном праву, одређивање њихових елемената и карактеристика, као и међусобно диференцирање појединих појмова који су до сада изазивали супротна мишљења уз недовољно јасно разграничавање. Тако, јасно је образложено шта представљају циљеви међународног кривичног права, а шта циљеви међународног кривичног правосуђа, и направљено је њихово прецизно разграничење. У односу на ове циљеве, посебно је издвојена и објашњења сврха кажњавања у међународном кривичном праву. Коначно, задатак међународног кривичног правосуђа је посебно одређен и диференциран од претходно наведених појмова.

- Дат је допринос у одређивању општег појма међународног кривичног дела, као и елемената овог појма, а јасно су, у односу на досадашњу литературу, одређене и обједињене карактеристике међународних кривичних дела.

- Образложено је да досадашње регулисање положаја малолетних лица у међународном кривичном праву кроз забрану регрутовања и коришћења лица млађих од 15 година у оружаним сукобима, више није одрживо решење, због правних празнина које се односе како на одговорност за кривична дела која почине малолетна лица млађа од 15 година (која се сматрају жртвама ратног злочина регрутовања деце), тако и на одговорност за кривична дела која почине малолетна лица узраста између 15 и 18 година (која се не сматрају жртвама ратног злочина регрутовања деце).

- Критички су анализирани ставови за и против успостављања кривичне одговорности малолетних лица у међународном кривичном праву, уз аргуменатованао (не)приклањање сваком од наведених ставова.

- Више од 20 година након оснивања сталног Међународног кривичног суда, преиспитани су аргументи који су тада определили доношење одлуке о искључењу надлежности овог Суда над лицима која су била млађа од 18 година у време извршења међународног кривичног дела.

- Јасно су дефинисани елементи потребни за успостављање кривичне одговорности малолетних лица у међународном кривичном праву као: 1. дефинисање старосних граница кривичне одговорности (тако да доња старосна граница буде постављена на узрасту од 15 година); 2. критеријуми процене личности малолетног лица (који се односе на процену његове зрелости и утицај срединских фактора на развој личности); 3. критеријуми који се односе на специфичан контекст у коме се међународна кривична дела врше (што се односи на могућност разумевања малолетног лица контекста оружаног сукаба). Кандидаткиња је аргументовано образложила сваки

од наведених елемената потребних за успостављање кривичне одговорности малолетних лица узраста од 15 година у међународном кривичном праву.

- Предложено је да се одговорност за међународна кривична дела почињена од стране малолетних лица млађих од 15 година (која се сматрају жртвама ратног злочина регрутовања деце), утврђује кроз примену посредног извршилаштва или командне одговорности.

- Одређени су могући процедурални оквири у којима би кривична одговорност малолетних починилаца међународних кривичних дела узраста од 15 до 18 година могла да се утврђује, као: кривични поступак пред међународним кривичним судом, кривични поступак пред националним кривичним судом, диверзиони модели поступања пред националним кривичним судом, механизми ресторативне правде, или комбинација наведених процедуралних оквира.

- За сваки од наведених процедуралних оквира, прецизно су одређени, *de lege ferenda*, органи и правила поступка, позивањем на међународне стандарде малолетничког правосуђа.

- За сваки од наведених процедуралних оквира, одређен је, *de lege ferenda*, и јасан систем кривичних санкција и мера које би се могле изрећи малолетним учиниоцима међународних кривичних дела, као и поступак њиховог извршења.

- Критички је анализиран тренутно дефинисан положај малолетних жртава у међународном кривичном праву, уз указивање на проблеме у пракси који из тренутних решења произлазе, и предложена су решења за унапређење њиховог положаја, позивањем на релевантне међународне стандарде малолетничког правосуђа.

- Критички је анализиран и тренутни положај малолетних сведока у међународном кривичном праву, уз сву образложење проблема које тренутна решења у пракси стварају, и предлагање начина за њихово превазилажење *de lege ferenda*.

- Представљен је јасан смер у коме треба да иде даљи развој положаја малолетних лица као учинилаца, жртава и сведока међународних кривичних дела у међународном кривичном праву.

- Научним истраживањем које је кандидаткиња спровела у раду, потврђене су хипотезе постављене на почетку раду, једна општа и пет посебних.

7. Примењивост резултата у теорији и пракси

Резултати докторске дисертације „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић су применљиви и корисни за теорију међународног кривичног права. Ова дисертација представља прву свеобухватну студију спроведену код нас о положају малолетних лица у међународном кривичном праву, као и једну од најобимнијих студија уопште које се овом проблематиком баве. Дисертација садржи више теоријских расправа, уз јасну анализу супротстављених мишљења и предлога за решење питања која су у теорији међународног кривичног

права спорна, или уопште нису регулисана. Посебан квалитет дисертације огледа се у детаљној анализи и оцени постојећих решења у међународном кривичном праву која се односе на положај малолетних лица, процени њихове усклађености са међународним стандардима малолетничког правосуђа, као и образложеном предлагању решења овог положаја у међународном кривичном праву *de lege ferenda*. На тај начин, резултати овог истраживања послужиће употпуњавању домаће, али и стране научно-стручне литературе.

Резултати докторске дисертације су применљиви и корисни и за праксу. Дисертација садржи, пре свега, детаљну анализу и тумачење норми садржаних у статутима и другим актима међународних кривичних судова, а које се односе на положај малолетних лица, оцену њиховог домашаја и указивање на правне празнине и сва релевантна спорна питања која се могу јавити у пракси, уз предлагање смера њиховог решавања. Затим, дисертација садржи и детаљну анализу међународних (универзалних и регионалних) стандарда малолетничког кривичног правосуђа, уз јасно предлагање њихове нормативне и практичне имплементације у оквиру међународног кривичног права. Самим тим, дисертација је од великог значаја за оне који међународно кривично право примењују у пракси, пре свега за судије, тужиоце, адвокате и друге правнике у оквиру међународног кривичног правосуђа. Како је у дисертацији садржана и анализа националних решења релевантних питања из области предмета истраживања, уз осврт на стање и могући даљи смер развоја у Републици Србији, резултати дисертације ће бити од великог значаја и за судије, тужиоце, адвокате и друге правнике који у оквиру националног правосуђа примењују међународно кривично право.

8. Начин презентовања резултата научној јавности

Резултати докторске дисертације „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић биће презентовани научној јавности путем саопштења и реферата на научним скуповима у земљи и иностранству, као и њиховим објављивањем у домаћим, иностраним, али и међународним стручним часописима и зборницима радова, имајући у виду међународни значај теме дисертације, услед кога она може бити интересантна и ван оквира Републике Србије.

Такође, ова дисертација испуњава услове да, уз одређена прилагођавања, буде објављена као научна монографија.

Делови дисертације могу бити коришћени у процесу едукације судија, тужилаца, адвоката и осталих који међународно и малолетничко кривично право примењују у пракси, као и за едукацију студената.

III ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија је једногласно усвојила оцену да докторска дисертација „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић испуњава услове за јавну одбрану.

IV ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу извршене анализе и оцене рада, Комисија сматра да докторска дисертација под називом „Положај малолетних лица у међународном кривичном праву“ кандидаткиње Вишње Ранђеловић у потпуности испуњава услове за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета у Крагујевцу и Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу да прихвати овај Извештај и одобри јавну одбрану докторске дисертације.

Крагујевац-Београд

30.07.2020. године

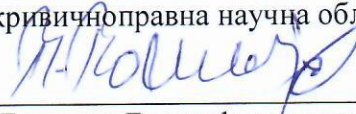
КОМИСИЈА

др Бранислав Симоновић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа кривичноправна научна област (председник)

др Милан Шкулић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду,
ужа кривичноправна научна област (члан)

др Божидар Бановић, редовни професор
Факултета за безбедност Универзитета у Београду,
ужа кривичноправна научна област (члан)